

1. Eerste belofte: je zult de dood niet smaken

En hij zei:

Iedereen die de betekenis van deze woorden vindt,
zal de dood niet smaken.

Heel verrassend is dat ons hier beloofd wordt dat we ‘de dood niet zullen smaken’ door het verstaan van het Thomasevangelie. Dat is nogal wat. Worden we dan onsterfelijk? Dat zal toch niet? Of toch wel?

Is ‘de dood’ misschien ook zo’n geheim woord dat we eerst moeten leren verstaan?

Hier wordt ons dus niet alleen de belofte gedaan dat we de dood niet zullen smaken, ook wordt ons verteld dat die belofte alleen vervuld kan worden als we op zoek gaan, op zoek naar de betekenis van deze woorden. Je hoeft niets te geloven. Je moet zoeken en vinden.

Die opvatting is kenmerkend voor de spirituele traditie van de gnostiek.

Gnostiek gaat over gnosis.

Gnosis betekent kennis, maar dan niet in de betekenis van ‘iets weten’, zoals je bijvoorbeeld kunt weten waar iemand woont. Hier wordt een ander soort weten bedoeld, een intuïtief verstaan waarin je eigen diepste wezen weerklinkt.

In de gnostiek speelt het geloof geen rol van betekenis.

Maar wat betekent het dat je de dood niet zult smaken, als je begrepen hebt waar dit allemaal over gaat?

In het Nieuwe Testament wordt verteld dat Jezus mensen uit de dood opwekte.

Daar wordt dan, zo lijkt het, een wonder beschreven. Maar wat zeggen de teksten uit de kruik van Nag Hammadi daarvan?

In de gnostische stroming van het christendom verwijzen de woorden ‘dood’ en ‘levend’ niet naar een toestand van het lichaam, maar naar een toestand van de ziel.

Dat wil ik duidelijk maken aan de hand van een voorbeeld.

Nog vóór de inzet van de vrouwenemancipatie bestond er in de westerse cultuur een duidelijk beeld over ‘de vrouw’. Een vrouw kon alleen maar voelen en niet denken. Ze had daarom de leiding nodig van een man, want mannen kunnen wel denken. Vrouwen dienden de leiding door een man voor hun eigen bestwil gehoorzaam te accepteren.

Zo’n typering van vrouwen is een beeld, een voorstelling, meer niet. Het bestaat niet echt, het bestaat alleen als afspraak die mensen met elkaar maken.

Stel, je wordt geboren met de biologische kenmerken van een vrouw. Welk lot wachtte je als je eeuwen geleden geboren zou zijn?

De meeste mensen om je heen zouden van je verlangd hebben dat je je voegde naar het beeld van de vrouw uit die tijd, dat je je bekleedde met de betekenissen van dat beeld. Maar los daarvan heb je toch ook nog een individuele eigenheid. Hoe zou je daar dan mee omgegaan zijn?

Als je als mens alleen maar vorm geeft aan een beeld van jezelf dat je is opgelegd, en niet aan je persoonlijke eigenheid, dan ben je volgens de gnostische traditie een ‘dode’. Dan besta je niet

eens, zeggen sommige gnostische teksten. We hebben voor zo iemand in het Nederlands een treffende typering: een 'dode diender'. Zo iemand is niet zichzelf, maar is zoals 'men' verlangt dat hij is. Het Evangelie van Filippus, ook in die kruik bij Nag Hammadi gevonden, zegt over zulke mensen:

Ze hebben niet bestaan, bestaan niet en zullen niet bestaan. (123e)

Als iemand ooit tot het inzicht komt dat zij tot dan toe alleen maar een beeld heeft vormgegeven, dan zal zo iemand tegen zichzelf zeggen, volgens het Evangelie van de Waarheid:

Ik besta als de schaduwen en de schijngestalten van de nacht! (29)

Maar als zo iemand dan 'tot zichzelf komt', dan wordt ze een 'levende', dan staat ze op uit de figuurlijke dood. Ze wordt mens, de mens die ze werkelijk is.

Als individueel mens kun je dus tijdens je leven op aarde een proces doormaken waarbij je je ontwikkelt van een 'dode' tot een 'levende'.

Het Evangelie van Filippus zegt daarover:

We moeten ons de opstanding verwerven in de tijd dat we nog in deze wereld zijn. (63)

Van Jezus wordt verteld dat hij is opgestaan uit de dood, en dan bedoelt men gewoonlijk de lichamelijke dood na zijn kruisiging. In de gnostiek wordt dat anders gezien. Met de opstanding uit de dood wordt op symbolische wijze een spiritueel groeiproces beschreven dat elk mens kan ondergaan en niet alleen Jezus.

De kerntekst van de gnostiek die daarop slaat is:

Mens sta op en herinner jezelf.

Uit:

Bram Moerland

Thomas Evangelie

Het weten van een ongelovige

AnkhHermes 2014